

Analiza tekstova na engleskom jeziku o dvojezičnosti djece rane i predškolske dobi

Klafurić, Marta

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:852123>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-27**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**MARTA KLAFURIĆ
ZAVRŠNI RAD**

**ANALIZA TEKSTOVA NA ENGLESKOM
JEZIKU O DVOJEZIČNOSTI DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

Petrinja, rujan 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Petrinja)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Marta Klafurić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Analiza tekstova na engleskom jeziku o dvojezičnosti
djece rane i predškolske dobi

MENTOR: doc. dr. sc. Alenka Mikulec

Petrinja, rujan 2019.

Sadržaj

| | |
|---|----|
| SAŽETAK..... | 3 |
| SUMMARY | 4 |
| 1. UVOD | 5 |
| 2. DVOJEZIČNOST | 6 |
| 2.1. DVOJEZIČNOST KOD DJECE | 7 |
| 3. PODJELA DVOJEZIČNOSTI | 9 |
| 3.1. RANA I KASNA DVOJEZIČNOST | 9 |
| 3.2. ISTOVREMENA I SLIJEDNA DVOJEZIČNOST | 10 |
| 3.3. URAVNOTEŽENA I NEURAVNOTEŽENA DVOJEZIČNOST..... | 10 |
| 3.4. INDIVIDUALNA I DRUŠTVENA DVOJEZIČNOST..... | 11 |
| 4. POVIJESNI PREGLED STAVOVA O DVOJEZIČNOSTI..... | 12 |
| 4.1. ZABLUDE O DVOJEZIČNOSTI..... | 13 |
| 4.2. PREDNOSTI I NEDOSTACI DVOJEZIČNOSTI | 15 |
| 5. ANALIZA ČLANAKA | 16 |
| 5.1. <i>CHALLENGES AND BENEFITS OF EARLY BILINGUALISM IN THE UNITED STATE'S CONTEXT, Espinosa L. M.</i> | 16 |
| 5.2. <i>FAMILIES AND EDUCATORS SUPPORTING BILINGUALISM IN EARLY CHILDHOOD, Rodriguez, M. V.</i> | 18 |
| 5.3. <i>BILINGUAL CHILDREN ADAPT TO THE NEEDS OF THEIR COMMUNICATION PARTNERS, MONOLINGUALS DO NOT, Gampe, A., Wermelinger, S., i Daum, M. M.</i> | 21 |
| 5.4. <i>CODE-SWITCHING AS A MARKER OF LINGUISTIC COMPETENCE IN BILINGUAL CHILDREN, Yow, W. Q., Tan, J. S. H. i Flynn, S.</i> | 22 |
| 5.5. <i>PRESCHOOL PREDICTORS OF KINDERGARTEN LANGUAGE OUTCOMES, Walk, A., Matsuo, H. i Giovanoni, A.</i> | 23 |
| ZAKLJUČAK | 25 |
| LITERATURA..... | 26 |
| IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA | 28 |

SAŽETAK

Jezik je nezaobilazna komponenta ljudske komunikacije zbog čega ima važnu ulogu u svim aspektima života. U današnje vrijeme globalizacije i migracija, dvo- i višejezičnost postaje iznimno učestala pojava, a prema nekim procjenama čak između 50 i 70 % svjetske populacije čine dvo- ili višejezični govornici (Byram i Hu, 2013). Tako se, primjerice dvojezičnost u djece može razviti vrlo rano, još prije samog rođenja. Naime, u zadnjem tromjesečju majčine trudnoće, dijete koje je u dvojezičnom okruženju osluškuje zvukove iz okoline i navikava se na dva jezika. Dvojezičnost je kao pojava iznimno kompleksna zbog čega o njoj postoje brojna istraživanja, kao i brojne definicije, kojima se naglašavaju različita obilježja dvojezičnosti. Međutim, svi se autori slažu u jednome - dvojezičnost je ovladanost, odnosno služenje dvama jezicima.

U ovome će se radu dati prikaz prednosti dvojezičnosti u socijalnom kontekstu, te prednosti dvojezičnosti općenito. Polazi se od pregleda postojećih definicija dvojezičnosti te se daje prikaz podjela dvojezičnosti prema vremenu usvajanja jezika i jezičnoj vrsnoći u svakom od dvaju jezika. Nadalje, opisuju se dijametralno suprotni stavovi prema dvojezičnosti – od stavova prema kojima usvajanje dvaju (ili više) jezika ima negativan učinak na razvoj djeteta do novijih stavova temeljenih na suvremenim istraživanjima, a koji potvrđuju pozitivne učinke dvojezičnosti već od najranije dobi. Na temelju analize pet članaka koji opisuju različite aspekte dvojezičnosti i odrastanja djece rane dobi u dvojezičnom okruženju unutar obitelji i/ili odgojno-obrazovnoj ustanovi, u radu će se izdvojiti prednosti odrastanja u takvom okruženju i prikazat će se kako one utječu na dvojezičnu djecu u socijalnom kontekstu - kako se djeca upuštaju u interakciju s drugom djecom, kako se prebacuju iz jednoga u drugi kod ovisno o tome s kime razgovaraju i koje riječi trebaju.

Zaključak koji proizlazi iz prikazanih članaka jest da djeca koja rano počnu s usvajanjem dvaju jezika imaju velike prednosti u budućnosti, ali i tijekom odrastanja. Lako se prilagode sugovornicima, lakše upoznaju drugu djecu, otvorenija su i sigurnija u sebe. U odrasloj dobi imaju bolje znanje dvaju (ili više) jezika i izgovor na stranome jeziku uglavnom se ne razlikuje značajno od izvornih govornika.

Ključne riječi: dvojezičnost, djeca rane i predškolske dobi, engleski jezik, prednosti i nedostaci dvojezičnosti, socijalni kontekst

SUMMARY

Language is an unavoidable component of human communication and it has an important role in all aspects of life. In today's world of globalization and migration, bilingualism and multilingualism have become exceptionally frequent phenomena, and according to some estimations, between 50 and 70% of the world population are bilinguals and multilinguals (Byram and Hu, 2013). When it comes to children, bilingualism can appear very early, even before they are born. In the last trimester, a baby listens to the sounds around him or her and is getting used to hearing two languages. Bilingualism is a very complex phenomenon – that is why there are numerous studies and definitions that highlight various characteristics of bilingualism. However, all experts agree that it is the usage and knowledge of two languages.

In this paper, the advantages of bilingualism in general, and the advantages of bilingualism in the social context will be discussed. The paper starts with a review of the existing definitions and it gives a representation of classifications of bilingualism according to the time of acquisition and language proficiency in both languages. Further, diametrically opposite opinions about bilingualism are described – from the opinion that learning two (or more) languages has a negative impact on a child's development, to the more recent attitudes based on contemporary research which confirms positive impact of bilingualism from the earliest age. Based on the analysis of five articles that describe different aspects of bilingualism and growing up in a bilingual environment within family and/or in an educational institution, this thesis will present some advantages of growing up bilingually and will illustrate how they impact children in a social context, such as the way they switch codes depending on the person they are speaking with and the words they need, and how they involve in the interaction with other children, etc.

The conclusion is that children who start learning two languages at an early age have advantage in the future, but also during growing up. They easily adjust to the person they are talking to, it is easier to make friends and they are more self-confident. Adult bilinguals have better knowledge of two (or more) languages, and their pronunciation in a foreign language usually does not differ much from that of the native speakers.

Key words: bilingualism, English, advantages and disadvantages of bilingualism, children of early and preschool age, social context

1. UVOD

Djeca nauče govoriti jer odrasli razgovaraju s njima i od njihovih prvih dana im se obraćaju kao da ona razumiju što im se kaže. Od najranije dobi djeca moraju zadovoljiti osnovne potrebe - moraju spavati, jesti i igrati se, ali i biti okružena ljudima koji komuniciraju riječima kako bi čula i usvajala govor. Tako je za neku djecu prirodno da se razvijaju upotrebljavajući dva jezika, kao što je za drugu djecu prirodno da govore samo jednim jezikom. Do usvajanja i upotrebe dvaju jezika dolazi iz različitih razloga. Jedan od njih može biti jer djetetov otac govori engleskim, a majka hrvatskim jezikom pa se svaki roditelj obraća djetetu na svome jeziku. Drugi je mogući razlog da obitelj živi u stranoj zemlji, pri čemu roditelji govore svojim materinskim jezikom koji se razlikuje od jezika zemlje u kojoj žive, ali isto tako jedan od roditelja može govoriti jezikom okruženja. Treći je mogući razlog da obitelj djeteta pripada govornicima manjinskoga jezika, npr. djeca Talijana u Istri (Prebeg-Vilke, 1991). Proces usvajanja dvaju jezika vrlo je složen i proizvod je mnogih čimbenika koji jednako uključuju i dijete koje uči i situacije u kojima ga ono uči. Velik utjecaj na svladavanje obaju jezika ima dob. Što je dob mlađa, lakše dolazi do pravilnog izgovora, usvajanja sintakse, vokabulara i razumijevanja slušanjem. Raniji početak usvajanja dvaju jezika rezultira boljim rezultatima u konačnici. Djeci koja istovremeno usvajaju dva jezika to je prirodna pojava, kao i djeci koja usvajaju jedan jezik. U ovome će radu biti prikazan utjecaj dvojezičnosti djece rane i predškolske dobi na njihove socijalne interakcije te općenito prednosti dvojezičnosti.

Prvi dio rada „Dvojezičnost“ bavi se razmatranjem dvojezičnosti općenito te razlozima dvojezičnosti kod djece. Drugi dio „Podjela dvojezičnosti“ daje prikaz kategorizacije dvojezičnosti prema vremenu na četiri vrste: rana, kasna, istovremena i slijedna dvojezičnost, a prema jezičnoj sposobnosti govornika na uravnoteženu i neuravnoteženu. Treći dio „Povijesni pregled stavova o dvojezičnosti“ vraća nas u ne tako daleku prošlost i daje prikaz stavova o dvojezičnosti nekada te ih uspoređuje s onima koji vrijede danas. Osim toga, u ovome su poglavlju navedene neke od najčešćih zabluda o dvojezičnosti. Zatim slijedi analiza i prikaz pet znanstvenih članaka koji se bave dvojezičnošću u ranoj i predškolskoj dobi, točnije, ističu se glavne prednosti, ali i mogući negativni učinci rane dvojezičnosti. Važno je naglasiti i da su djeca čija je dvojezičnost opisana u odabranim člancima, odnosno istraživanjima odrastala u dvojezičnom okruženju, što naravno znatno pomaže u usvajanju dvaju jezika.

2. DVOJEZIČNOST

Pojam dvojezičnosti vrlo se različito određuje i još uvijek nema općeprihvaćene definicije. S jedne strane, dvojezičnim osobama smatraju se one osobe koje su lako ovladale dvama jezicima ili govore obama jezicima gotovo kao izvorni govornici. Neki strani autori razlikuju značenje pojmova bilingvalnost (eng. *bilinguality*) i bilingvizam (eng. *bilinguism*) pri čemu pojam bilingvalnost označava pojedinčevu, osobnu pojavu, dok pojam bilingvizam označava društvenu pojavu (Jelaska, Blagus, Bošnjak, Cvikić, Hržica, Kusin, Novak-Milić, Opačić, 2005).

Myers-Scotton (2006) smatra da, iako u ranijoj dobi osobe koje istodobno usvajaju dva jezika podjednako vladaju obama, u određenom trenutku života jedan jezik preuzima dominaciju te osoba na kraju ipak ne vlada u jednakoj mjeri obama jezicima. Sličan stav zastupaju i Byram i Hu (2013), koji naglašavaju da su vrlo rijetki govornici koji posjeduju jednaki stupanj vrsnoće u obama jezicima, a znatno su češći slučajevi kada se dvojezični govornici bez poteškoća koriste obama jezicima, iako nisu dostigli istu razinu kompetencije kao izvorni govornici. Prema tome, dvojezičnim osobama mogu se smatrati i osobe koje se služe dvama jezicima na bilo kojem stupnju, dakle koji su jezik učili na tečaju ili u drugom okruženju. Neki stručnjaci smatraju da je dovoljno proizvoditi izraze ili rečenice na drugome jeziku ili imati minimalnu sposobnost u jednoj od jezičnih djelatnosti da bi se govorilo o dvojezičnosti (Jelaska i sur., 2005). „Dvojezičnošću bi trebalo nazivati ovladanost jezikom bar u tome stupnju da se njime služi u različitim ulogama, izvanjski u sporazumijevanju i unutar pojedinca u spoznajnim djelatnostima“ (Jelaska i sur., 2005, str. 39, prema Johnson i Johnson, 1999). Jaka dvojezična edukacija događa se kada se u školi koriste oba jezika kako bi se promovirala dvojezičnost i dvopismenost. Jezična metodologija u dvojezičnoj edukaciji bavi se načinima na koje se jezici drže odvojenima (npr. predmet, osoba i raspoređivanje vremena) ili su integrirane (npr. istovremena upotreba obaju jezika tijekom nastave). Velika je razlika između škole koju pohađaju dvojezična djeca i škole koja promovira dvojezičnost. U svijetu postoje brojne škole koje pohađaju dvo- i višejezična djeca. Međutim, namjera škole može biti osiguranje razvoja djece u samo jednom jeziku. Na primjer, dijete je moglo upisati školu govoreći „manjinski“ jezik fluentnije, a škola je odlučila poučavati samo „većinski“ jezik i integrirati i asimilirati dijete u društvo u kojem je taj jezik prvi, odnosno glavni. U

nekim školama, namjera može biti poučavanje djece dvama jezicima istovremeno kako bi razvili dvojezičnost i dvopismenost u cijelosti (Byram i Hu, 2013).

Osoba postaje dvojezična uslijed različitih razloga, npr. uključenost u obrazovni sustav službenog ili većinskog jezika, sporazumijevanje s okolinom, nužnost ovladavanja stranim jezikom kao školskim predmetom kao pokazatelj obrazovanja ili radi sporazumijevanja s ljudima izvan zemlje, radi posla ili vjerskih razloga, radi razumijevanja stranih kultura ili ljepote određenoga jezika, radi ovladavanja kognitivnim vještinama itd. (Jelaska i sur., 2005).

Dvojezičnost pojedinca nije lako odrediti jer treba razmotriti njegove sposobnosti i uporabu istih, tj. koju ulogu ima svaki od dvaju jezika. Za određivanje uloge svakog pojedinog jezika važni su i odnos prema obama jezicima: poistovjećuje li se pojedinac s obama ili samo jednim, kako je došlo do dvojezičnosti: usvajanjem ili učenjem, na koji način, i sl.

2.1. DVOJEZIČNOST KOD DJECE

Za razvoj djetetova govora prvih šest godina su presudne, posebno jer početkom 7. godine života djetetov mozak postupno slabi s obzirom na sposobnost usvajanja jezika (Logotherapia, n.d.). Učenje i usvajanje stranoga jezika između 3. i 7. godine djetetova života može dodatno potaknuti razvoj djeteta, odnosno može biti u funkciji „promišljenog obogaćivanja djeteta“ jer će poznavanje jednoga ili više stranih jezika svakoj osobi dati značajnu prednost kasnije u životu (Logotherapia, n.d.).

U mozgu svakoga djeteta već od rođenja formira se shema određenoga jezika (fonetičke specifičnosti, gramatička struktura...). Stoga svako dijete koje nema poteškoća u razvoju može „jednako kvalitetno stvoriti dvije odvojene sheme dvaju različitih jezika, tj. istodobno ovladati tim jezicima“ (Logotherapia, n.d.). Isti izvor navodi da je u cilju optimalnog razvoja djeteta koje odrasta u dvojezičnom okruženju izuzetno važno da u periodu od rođenja do 5. ili 6. godine života svaki član obitelji i uže zajednice komunicira s djetetom samo na jednom jeziku. Preporučuje se da osobe iz najbližeg djetetova okruženja u periodu do njegove 6. godine ne miješaju dva jezika, odnosno da komuniciraju isključivo na jednom jeziku, ukoliko je moguće, na materinskom jeziku svakoga od sugovornika. Drugim riječima, ako majka govori npr. hrvatski, a otac engleski, majka s djetetom uvijek razgovara na hrvatskom, koji je njezin materinski jezik, a otac na svom materinskom jeziku - engleskom. Nikako se ne

preporučuje da se roditelji jednom koriste jednim jezikom, a zatim drugim već se u međusobnoj komunikaciji pred djetetom moraju pridržavati istoga pravila. Važno je odrediti kojim se jezikom govori u kojoj situaciji zbog čega će dijete u konačnici jednako dobro poznavati oba jezika i osvijestiti granice između njih (Logotherapia, n.d.). Međutim, Byers-Heinlein i Lew-Williams (2013) ipak navode kako *jedna osoba–jedan jezik* nije nužan preduvjet uspješnog razvoja dvojezičnosti.

S druge strane, ako jednojezična obitelj živi u okruženju u kojemu se govori drugi jezik, npr. hrvatska obitelj živi u Kanadi, roditelji bi trebali s djetetom razgovarati na materinskom jeziku, dok će jezik okruženja dijete ovladavati u vrtiću, školi ili kroz komunikaciju s dadiljom (Logotherapia, n.d.). Ako dijete nema teškoća i rano je uronjeno u određenu jezičnu sredinu, bez problema će savladati jezik i komunikaciju na tom jeziku.

Neki stručnjaci smatraju da ukoliko roditelji prekrše pravilo *jedna osoba – jedan jezik* već u najranijoj dobi dijete će biti zbunjeno i miješat će jezike jer ih neće moći razlikovati pa će njegove rečenice biti složene od riječi iz obaju jezika (Logotherapia, n.d.). Međutim, do privremenog miješanja riječi iz obaju jezika kod trogodišnjaka ili četverogodišnjaka može doći i kada im nedostaju riječi u jednom od jezika. Takve situacije nestaju s bogatim komunikacijskim iskustvom. Na primjer, hrvatsko će dijete koje u Kanadi ide u lokalni engleski vrtić, znati na hrvatskom jeziku reći *kakao* i *pecivo*, jer je ove riječi naučilo kod kuće, ali možda neće znati iste riječi na engleskom jeziku jer ih u vrtiću nije čulo. Isto tako možda postoje riječi koje koristi samo u vrtiću kao npr. *vodene bojice* i *kolaž*, koje onda neće znati reći na hrvatskom jer ih kod kuće nikada nije čulo (Logotherapia, n.d.).

U usporedbi s jednojezičnim vršnjacima, razvoj govora kod djece koja od rođenja uče više jezika, može biti nešto sporiji. Međutim, sporiji govorni razvoj smatra se normalnim za dvojezičnu djecu ako su urednog razvoja i ako roditelji slijede navedena pravila jer će se jezični razvoj stabilizirati do sedme godine, nakon čega će dijete zbog poznavanja dvaju jezika biti u značajnoj prednosti u odnosu na jednojezične vršnjake (Logotherapia, n.d.).

3. PODJELA DVOJEZIČNOSTI

Smatra se da djeca usvajaju drugi jezik lakše nego odrasli. Brojni su primjeri djece koja su s roditeljima otišla u inozemstvo i vratila se s djelomično usvojenim drugim jezikom, odnosno sa znatno boljim znanjem toga jezika u usporedbi s odraslima. Takva djeca najčešće određeni period u vrtiću ili školi šute, pažljivo motreći i slušajući što se događa oko njih, a onda odjednom progovore drugim jezikom, što nije slučaj kod odraslih.

U literaturi nalazimo brojne kategorizacije dvojezičnosti prema različitim kriterijima. Primjerice, prema vremenu usvajanja drugoga jezika dvojezičnost se dijeli na ranu (dječju) i kasnu (mladenačku i odraslu) dvojezičnost. Prema dobi kada dijete ovladava dvama jezicima dvojezičnost se dijeli na istovremenu i slijednu, a prema jezičnoj sposobnosti u obama jezicima postoji uravnotežena i neuravnotežena dvojezičnost. Dvojezičnost se još dijeli i na individualnu i društvenu. U nastavku će ukratko biti opisana svaka od spomenute kategorije dvojezičnosti.

3.1. RANA I KASNA DVOJEZIČNOST

Rana dvojezičnost odnosi se na usvajanje jezika do jedanaeste ili dvanaeste godine, a kasna nakon toga. Mladenačka dvojezičnost povezuje se s periodom do sedamnaeste ili osamnaeste godine, a odrasla s periodom nakon toga. Rana i kasna dvojezičnost bitno se razlikuju. Rana ili dječja dvojezičnost ima mnogobrojne prednosti, čak i ako kod nekih pojedinaca ta razlika nije odmah primjetna. Dvojezična djeca bolja su u razdvajanju semantičke i fonološke razine riječi, imaju višu metajeziku svijest, često im se i ranije pojavi, bolja su na ispitivanjima kreativnosti, što znači da prednost rane dvojezičnosti nadilazi samo jezično znanje. Odrasli dvojezičari pokazuju povezanost njihova poznavanja riječi obaju jezika: služe se podacima o riječima iz drugoga jezika dok se služe jednim, morfološki povezane preoblike utječu na proizvodnju dok nepovezani ne utječu itd. Za razliku od njih, djeca nakon početne semantički ustrojene faze razdvajaju sustave dvaju jezika i ne miješaju

riječi ni sintaksu. Mladenačka dvojezičnost pokazuje neke sličnosti s objema vrstama dvojezičnosti (Jelaska i sur., 2005).

3.2. ISTOVREMENA I SLIJEDNA DVOJEZIČNOST

O istovremenoj (simultanoj) dvojezičnosti govorimo kada dijete usvaja oba jezika od rođenja. Kad djeca drugim jezikom ovladavaju nakon materinskoga, bez obzira usvajaju li ga ili uče, govori se o slijednoj (sukcesivnoj) dvojezičnosti. Najčešća su granica tri godine, pa se usvajanje drugoga jezika nakon treće godine djetetova života (do kada se usvajaju osnove materinskoga jezika) smatra slijednom dvojezičnošću (Jelaska i sur., 2005). Međutim, ova dobna granica zapravo nije strogo određena, jer jezični razvoj nije identičan kod sve djece, odnosno u dobi od tri godine djeca mogu biti na posve različitim stupnjevima jezičnoga razvoja (Medved Krajnović, 2005). Usporedbom ovih dviju vrsta dvojezičnosti utvrđene su određene prednosti simultane u odnosu na sukcesivnu dvojezičnost: bolji naglasak, bogatiji rječnik, preciznije znanje gramatike i bolje vještine jezičnoga procesiranja (Bilić i Vrljić, 2016).

3.3. URAVNOTEŽENA I NEURAVNOTEŽENA DVOJEZIČNOST

Vladanje dvama jezicima na razini jednojezičnih govornika u obama jezicima naziva se apsolutnom dvojezičnošću i ona je zapravo rijetkost. Od dvojezičnih se osoba očekuje da im znanje bude usklađeno u obama jezicima, onako kako to odgovara njihovoj dobi (Jelaska i sur., 2005). Dvojezični govornici rijetko su posve uravnoteženi u obama jezicima, tj. rijetko obama jezicima vladaju kao jednojezični izvorni govornici. Jezik kojim se više i bolje koriste naziva se jačim, dok se drugi smatra slabijim. Odnos između dvaju jezika može se s vremenom promijeniti. Slabiji jezik može postati jači i obratno, ili se neke od sposobnosti uslijed neuporabe mogu zaboraviti ili potisnuti. Ako je drugi jezik znatno slabiji, govorimo o polujezičnosti, odnosno ističe se da je gramatičko i rječničko znanje dvojezičnoga govornika

znatno slabije od znanja jednojezičnoga govornika svakoga od dvaju jezika (Jelaska i sur., 2005).

3.4. INDIVIDUALNA I DRUŠTVENA DVOJEZIČNOST

Jezik se ne može promatrati izvan konteksta u kojemu se koristi. Komunikacija se ne sastoji samo od strukture jezika (npr. vokabular, gramatika), nego podrazumijeva i tko je što rekao, kome i u kojim okolnostima. Jedna osoba može imati ograničene jezične sposobnosti, ali u određenim situacijama može biti uspješna u komunikaciji. Okruženje u kojemu dva jezika funkcioniraju ključno je za razumijevanje upotrebe obaju jezika. Individualna upotreba dvojezičnosti (funkcionalna dvojezičnost) udaljava se od kompleksnih argumenata jezičnih vještina koje su temeljene na školskom uspjehu i akademskom postignuću. Baker (2001, prema Fishman, 1965) navodi da se funkcionalna dvojezičnost bavi pitanjima kada, gdje i s kim osobe koriste svoja dva jezika. Kada se promijeni fokus na dva jezika u društvu, upotrebljava se izraz „diglosija“. Određena jezična zajednica će više koristiti jedan jezik u određenim situacijama i funkcijama, a drugi jezik u drugačijim situacijama i funkcijama. Na primjer, „manjinski“ jezik mogu koristiti kod kuće, u religiozne svrhe i u društvenim aktivnostima, ali „većinski“ jezik će koristiti na poslu, u obrazovanju i u prisustvu raznih medija.

4. POVIJESNI PREGLED STAVOVA O DVOJEZIČNOSTI

Dvojezičnost je fenomen koji postoji od kada postoje jezici i teško je naći zajednicu koja je jednojezična. Mnogi su kritičari smatrali da dvojezična djeca imaju lošije rezultate u ostalim predmetima jer veliki mentalni napor ulažu u svladavanje dvaju jezika. Upravo zbog toga se nije poticalo učenje ili usvajanje više od jednoga jezika.

Nadalje, oba jezika dvojezične osobe proučavala su se odvojeno i uspoređivala su se, odnosno mjerila prema jednojezičnim izvornim govornicima svakoga od tih jezika. Prema tim mjerilima, dvojezične osobe smatrale su se manje sposobnima u jednom ili u obama jezicima.

Prebeg-Vilke (1991, prema Weisgerberu, 1966) navodi kako se ranije vjerovalo da dvojezičnost može imati štetan učinak na inteligenciju cijele etničke skupine jer je čovjek prirodno jednojezičan i pokušaj da to ne bude postupanje je koje se kosi sa „zakonom prirode“. No 1962., Elisabeth Peal i Wallace Lambert proveli su istraživanje kojim su pokazali kako su dvojezična djeca postigla bolje rezultate u odnosu na jednojezičnu djecu u testovima neverbalne inteligencije i time otvorili put promjenama u stavovima o dvojezičnosti. Društvena dvojezičnost dugo se smatrala nepovoljnom pa se govorilo o nedostatku identiteta, odnosno o rascijepljenom identitetu, o spoznajnim ograničenjima dvojezičnosti i slično. Danas se dvojezični pojedinci promatraju u cjelovitosti svojih jezičnih sposobnosti i jezičnih uporaba jer se shvaća da se oni svojim jezicima služe u različite svrhe, u različitim okolnostima i s različitim ljudima. Cjeloviti pristup podrazumijeva da je dvojezični govornik posebna vrsta govornika kojega treba procjenjivati u ukupnosti njegovih jezičnih sposobnosti u svim područjima, kao potpunu, uklopljenu cjelinu (Jelaska i sur., 2005).

4.1. ZABLUDE O DVOJEZIČNOSTI

Mnoga djeca širom svijeta odrastala su i odrastaju izložena dvama jezicima od rane dobi. Unatoč novijim spoznajama koje govore u prilog dvo- i višejezičnosti, neki roditelji dvojezične djece još uvijek su zabrinuti i nemaju sve informacije o koristima i nedostacima rane dvojezičnosti zbog čega ne znaju kako bi najbolje mogli podržati usvajanje obaju jezika kod svoje djece. U članku *Bilingualism in the Early Years: What the Science Says*, autori Byers-Heinlein i Lew-Williams (2013) odgovorili su na šest najčešćih pitanja roditelja o ranom dvojezičnom razvoju.

Prvo pitanje bilo je: Jesu li djeca zbunjena?

U prošlosti se smatralo da su djeca zbunjena kada slušaju ili govore dva jezika, no ne postoje znanstveni dokazi koji potvrđuju navedeni stav. Jedini razlog zbog kojega bi se moglo činiti da su djeca zbunjena je tzv. miješanje koda (eng. *code mixing*). Do miješanja koda dolazi kada dvojezična osoba u istoj rečenici koristi riječi iz dvaju jezika. Međutim, miješanje koda kod djece mlađe dobi može biti posljedica ograničenoga znanja riječi, jer vrlo često i jednojezična djeca te dobi još nemaju dovoljno razvijeno znanje vokabulara u materinskom jeziku pa pribjegavaju različitim metodama kako bi se izrazili. Uporaba riječi iz obaju jezika u slučaju dvojezičnih govornika zapravo je dokaz da su vrlo kreativna i snalažljiva.

Drugo pitanje: Jesu li dvojezična djeca pametnija?

Rezultati istraživanja upućuju na zaključak da postoje određene prednosti dvojezičnosti kada je u pitanju snalaženje u društvenom kontekstu. Također, dvojezične osobe ostvaruju malo bolje rezultate na zadacima koji uključuju prebacivanje između aktivnosti i sprječavanje davanja prethodno naučenih odgovora. Također je utvrđeno da dvojezična djeca predškolske dobi bolje razumiju stajalište drugih, njihove želje i namjere (Bialystok i Senman, 2004; Goetz, 2003; Kovács, 2009). Međutim, važno je napomenuti da dvojezičnost nije jedina vrsta iskustva koja je povezana s kognitivnim prednostima.

Treće pitanje: Je li za svaku osobu bolje govoriti samo na jednom jeziku s dvojezičnim djetetom?

Iako se neki autori zalažu za pristup jedna osoba-jedan jezik, Byers-Heinlein i Lew-Williams (2013) naglašavaju da nema dokaza da je dijete zbunjeno dvojezičnošću. Istraživanja su pokazala da pristup *jedna osoba-jedan jezik* može, ali i ne mora nužno dovesti do uspješnog usvajanja dvaju jezika. Nadalje, djeca koja komuniciraju na obama jezicima s istim dvojezičnim roditeljem često uspješno uče dva jezika. Autori zaključuju da pristup *jedna osoba-jedan jezik* nije niti potreban niti dovoljan za uspješan razvoj dvojezičnoga govornika.

Četvrto pitanje: Trebaju li roditelji izbjegavati miješanje jezika?

Mnogi roditelji dvojezične djece također su dvojezični govornici. Kombiniranje kodova - upotreba elemenata iz dvaju različitih jezika u istoj rečenici ili razgovoru uobičajeno je obilježje dvojezične interakcije s drugim dvojezičnim govornicima. Miješanje kodova relativno je učestalo i kod dvojezičnih roditelja, pa čak i kod roditelja koji su na vrijeme odabrali strategiju *jedan roditelj-jedan jezik*. Istraživanje djece u dobi od 18 i 24 mjeseci otkrilo je da su brojna miješanja kodova uočena u govoru roditelja povezana s nedovoljno razvijenim rječnikom (Byers-Heinlein, 2013). Međutim, druga istraživanja nisu pronašla nikakav odnos između miješanja koda i ranoga jezičnog razvoja. Nadalje, novija istraživanja utvrdila su da dvojezična djeca u dobi od 20 mjeseci mogu razumjeti mješovite rečenice i prikazati slične obrasce obrade kao dvojezične odrasle osobe. To bi značilo da se dvojezične osobe mogu uspješno nositi s miješanjem koda od rane dobi.

Peto pitanje: Je li ranije bolje?

Mnogi ljudi poznaju koncept “kritičnoga razdoblja” za usvajanje jezika: ideju da ljudi nisu sposobni usvojiti novi jezik nakon dostizanja određene dobi. Istraživači se još uvijek ne slažu u potpunosti oko toga postoji li kritično razdoblje kao niti koja dob označava kritično razdoblje - prijedlozi se kreću od 5 do 15 godina. Međutim, iako naš mozak može biti osjetljiviji na jezik ranije u životu, dob nije jedini čimbenik o kojemu ovisi koliko će uspješno netko usvojiti određeni jezik jer je važno i da je naša okolina pogodna za učenje ili usvajanje jezika, da je osoba motivirana, ali presudno može biti i niz drugih čimbenika. U mnogim

kulturama i mnogim obiteljima, djeca su od najranije dobi okružena vrlo bogatom jezičnom okolinom tijekom prvih godina života, stoga lakše nauče jezike.

Šesto pitanje: Je li vjerojatnije da će dvojezična djeca, u usporedbi s jednojezičnom, imati teškoće s jezikom, kašnjenje ili poremećaj u govoru?

Vjerojatnost da će dvojezična djeca imati više poteškoća vezanih uz jezični razvoj i izražavanje u odnosu na jednojezičnu djecu vrlo je mala. Međutim, percepcija roditelja uglavnom je suprotna - mnogi smatraju da njihova djeca zaostaju u jezičnom razvoju zbog svoje dvojezičnosti. Dok dvojezična djeca obično znaju manje riječi u svakom od jezika kojima se koriste nego jednojezični govornici tih jezika, ova očita razlika nestaje kada se pogleda dvojezični „konceptualni rječnik“ na oba jezika. Odnosno, ako se zbroje riječi koje djeca znaju u svakom od jezika, a zatim se provjeri da se ne broje dvostruki sinonimi (npr. *pas* i *perro* (španjolska riječ za psa)), može se zaključiti da dvojezična djeca znaju otprilike isti broj riječi kao i jednojezična djeca.

4.2. PREDNOSTI I NEDOSTACI DVOJEZIČNOSTI

Bialystok (2008), prema istraživanju Oller i Eilers (2002), navodi da dvojezična djeca imaju manji opseg vokabulara od jednojezične djece, što je u suprotnosti sa stavom koji su iznijeli Byers-Heinlein i Lew-Williams. Bialystok (2008) smatra da je navedena činjenica važna za opis djetetovog kognitivnog razvoja, budući da je veličina vokabulara glavni pokazatelj djetetova napretka u usmenom i pismenom razvoju jezika. Kako bi poduprla navedenu tvrdnju, autorica izlaže rezultate Peabody slikovnog testa poznavanja rječnika provedenog na uzorku od 971 djeteta u dobi od 5 do 9 godina, od kojih su polovica bili dvojezični, a druga polovica jednojezični govornici. Test se provodio u razdoblju od nekoliko godina te je pokazao da su jednojezična djeca imala prosječan rezultat 105, a dvojezična 95. To se obilježje zadržava i u zrelijoj dobi, no ne manifestira se više u tolikoj mjeri na širini vokabulara kojom dvojezični govornik vlada, nego na pristupu rječniku i dostupnosti leksika (odrasle dvojezične osobe sporije su u imenovanju slika, postižu slabije rezultate na testovima verbalne tečnosti, pokazuju slabiju identifikaciju glasova za vrijeme buke i češće se susreću s fenomenom „na vrhu jezika“). Usvajanje jezika, iako istovremeno, gotovo nikad nije sinkrono, odnosno dijete uvijek pokazuje bolju izvedbu u jednom jeziku pa je taj jezik

dominantan za razliku od drugoga koji je nedominantan (Kuvač, 2004, prema Paradis i sur., 2003).

Suprotno utvrđenim razlikama s obzirom na veličinu vokabulara, dvojezičnost ima i brojne prednosti - osobito je utvrđen pozitivan učinak na funkcioniranje kognitivne (spoznajne) kontrole (inhibicija, prelaženje sa zadatka na zadatak i ažuriranje podataka u radnoj memoriji). Istraživanja pokazuju da dvojezična djeca imaju bolje rezultate na metalingvističkim testovima koji su zahtijevali kontrolu pažnje i inhibiciju. Provedena istraživanja pokazuju kako dvojezična djeca u dobi od 5 do 7 godina u kraćem vremenu usvajaju i procesuiraju informacije od svojih jednojezičnih vršnjaka. Autorica navodi kako se ta dob smatra kritičnim periodom za razvoj radne memorije. Rezultati istraživanja su pokazali ne samo kako su dvojezična djeca bila uspješnija u rješavanju zadataka, već i kako se njihova učinkovitost rješavanja zadataka povećavala s povećanjem kompleksnosti zadataka. Istraživanja pokazuju da dvojezična djeca mogu ranije razumjeti i riješiti neki konfliktan zadatak od jednojezične djece (Bialystok, 2008).

Bialystok (2011) tvrdi kako je učenje drugih jezika važno jer pomaže osobi u boljem razumijevanju okoline, različitih kultura i načina razmišljanja. Navodi kako je prvi pokazatelj neurološke prednosti bila dječja sposobnost da razumiju strukturu i značenje jezika. Tu tvrdnju potvrdila je istraživanjem iz 2008 godine u kojem su sudjelovala djeca od 5 do 9 godina te im je zadatak bio odrediti gramatičku ispravnost rečenice „Jabuke rastu na nosu“. Jednojezičnoj djeci bilo je teže odrediti gramatičku ispravnost rečenice jer ih je previše zbunjivala činjenica da jabuke ne rastu na nosu, dok su dvojezična djeca trebala uložiti manje napora kako bi potvrdili ispravnost rečenice, odnosno mogli su odijeliti formu od sadržaja.

5. ANALIZA ČLANAKA

5.1. CHALLENGES AND BENEFITS OF EARLY BILINGUALISM IN THE UNITED STATE'S CONTEXT, Espinosa L. M.

(IZAZOVI I PREDNOSTI RANE DVOJEZIČNOSTI U KONTEKSTU SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA)

Autorica navodi da je u Sjedinjenim Američkim Državama broj djece koja govore dva ili više jezika dramatično porastao. Većina djece stalno je izložena dvama ili više jezika kod

kuće. Zajedničko svoj dvojezičnoj djeci jest da moraju savladati jezične komponente dvaju različitih jezika tijekom relativno brzog cjelokupnog razvoja. Dok neki stručnjaci smatraju da je svladavanje dvaju jezika istovremeno previše za djecu, istraživanja pokazuju da su zapravo sva djeca, čak i ona s posebnim potrebama, sposobna naučiti više jezika od najranije dobi. Zahvaljujući nedavnim istraživanjima sada znamo da djeca imaju sposobnost čuti, procesuirati i naučiti više jezika od najranijih dana njihova života. Uspoređujući dvojezičnu i jednojezičnu djecu, možemo uočiti da djeca već sa 7 mjeseci pokazuju mentalnu fleksibilnost kada su suočeni s promjenom zadataka. Dvojezična djeca imaju mogućnost brže se „prebaciti“ i promijeniti svoj odgovor. Rana je dvojezičnost povezana s drugim izvršnim sposobnostima kao što su: radna memorija, inhibicijska kontrola, pažnja za važne, odnosno nevažne zadatke i poboljšane jezične sposobnosti. Kako djeca sazrijevaju u predškolsku djecu, te prednosti u sposobnostima izvršne funkcije postaju još izraženije.

Prema Espinosa (2015), najranije izlaganje djeteta učenju jezika započinje slušanjem zvukova majčinoga govora čak i prije rođenja, tijekom posljednjeg tromjesečja trudnoće. Oni brzo nastavljaju učiti o zvukovima govora i značajkama jezika kroz sve njihove jezične interakcije, kod kuće, u zajednici, s odraslima, s vršnjacima i u svojem predškolskom okruženju. Rano okruženje za učenje jezika može se značajno razlikovati, od svih interakcija kod kuće na njihovom ne-engleskom jeziku i slučajne izloženosti engleskom jeziku u zajednici, do izloženosti engleskom jeziku kod kuće u društvu starije braće i sestara i poučavanja na dvama jezicima u formalnom predškolskom programu. Ove najranije mogućnosti učenja i usvajanja jezika važne su za odgojitelje jer i količina izloženosti i prilika za učenje drugoga jezika pridonose ukupnom jezičnom razvoju mladih dvojezičnih govornika. Sva mala djeca u dvojezičnom okruženju imaju potencijal da u potpunosti postanu dvojezična (tj. uče dva jezika istovremeno i razvijaju sličnu razinu znanja na svakome od jezika), međutim, uspješno postizanje uravnotežene dvojezičnosti zahtijevat će dovoljnu i kvalitetnu izloženost mogućnosti učenja na obama jezicima. Mlađa djeca koja uče na dvama jezicima u početku ostvaruju sporiji napredak u svakom od svojih jezika u odnosu na jednojezičnu djecu. Osim toga, oni obično poznaju i koriste manje riječi u svakom od svojih jezika nego jednojezična djeca, ali njihova ukupna veličina vokabulara (zbroj onoga što djeca znaju na obama jezicima) često je slična kao i kod jednojezične djece. Mladim dvojezičnim govornicima također je potrebno više vremena da se prisjete riječi iz memorije i imaju slabije rezultate na zadacima verbalnog izražavanja, jer je njihova obrada jezika složenija od one za

jednojezičnu djecu. Najčešće su te razlike privremene i nestaju budući da mladi dvojezični govornici postaju vještiji u obama njihovim jezicima (Espinosa, 2015).

Autorica stoga napominje da govorenje obaju jezika treba poticati, posebno jer istraživanja pokazuju da djeca koja idu u vrtić u kojemu se govori samo engleskim jezikom, polako odbacuju jezik koji govore kod kuće (eng. *home language*). Djeca su sposobna učiti više jezika tijekom predškolskog razdoblja i na odraslima je da im to omoguće, naročito jer im dvojezičnost pomaže u socijalnom, jezičnom i kognitivnom razvoju. Sva djeca u Americi moraju znati engleski jezik kako bi mogli pohađati predškolsku ustanovu, ali ne treba zanemariti njihov prvi jezik - jezik kojim govore kod kuće. Djeci treba pružiti kvalitetna sredstva na obama jezicima jer to ima utjecaj na buduća akademska postignuća, socijalizaciju, jezični, kulturni, kognitivni i ekonomski razvoj (Espinosa, 2015). Da bi navedeno bilo moguće, potrebni su kvalificirani odgojitelji. Autorica naglašava da u Sjedinjenim Američkim Državama postoji hitna potreba za profesionalnim usavršavanjem svih odgojitelja i stručnih suradnika o karakteristikama mladih dvojezičnih govornika, njihovim razvojnim potrebama, uspješnim strategijama obiteljskog angažmana i slično.

5.2. FAMILIES AND EDUCATORS SUPPORTING BILINGUALISM IN EARLY CHILDHOOD, Rodriguez, M. V. **(POTPORA RODITELJA I ODGOJITELJA RAZVOJU DVOJEZIČNOSTI U RANOJ DOBI)**

Rana dvojezičnost shvaća se kao usvajanje i razvoj dvaju jezika u ranoj i predškolskoj dobi, bilo da se radi o istovremenoj ili slijednoj dvojezičnosti. Tri kategorije čimbenika utječu na sposobnost govorenja dvaju jezika: pojedinac, obitelj i društvo. Neki od pojedinačnih čimbenika su osobnost učenika, spol, motivacija i intelektualne sposobnosti, dob i slično. Usvajanje dvaju jezika odvija se u društvenom kontekstu koji izražava stavove prema manjinskim i većinskim jezicima u školi i zajednici. Autorica članka razmatra ulogu roditelja u promicanju dvojezičnosti u ranom djetinjstvu i izazovima s kojima se suočavaju (Rodriguez, 2015). Polazište istraživanja je u teoriji jezične socijalizacije koja naglašava ulogu društvenog okruženja (roditelji i ostali skrbnici) u socijalizaciji djece na jednom ili više jezika. Nedavna istraživanja potvrđuju da je socijalna interakcija važna kada djeca uče strani jezik. Točnije, u članku su opisana iskustva i izazovi triju latinoameričkih obitelji koje žive u

New Yorku i služe se engleskim i španjolskim jezikom u dvojezičnom odgoju njihovih triju djevojčica (na španjolskom i engleskom jeziku), perspektiva roditelja i ostalih članova obitelji uključenih u postizanje cilja i podržavanje napretka triju djevojčica. Istraživanje je uključivalo promatranje sudionika, audio zapise interakcija u kojima su sudjelovale djevojčice te intervjuiranje svih članova triju obitelji. Autorica je istraživala razloge i strategije za promicanje dvojezičnosti koje su koristili roditelji tijekom interakcije i za svladavanje izazova s kojima su se suočili. Obitelji su odabrane jer su izrazile želju za dvojezičnim odgojem djeteta (djevojčice su bile u dobi između 15 mjeseci i 3 godine). Sve obitelji imaju najmanje jednoga dvojezičnog člana. Obitelji se razlikuju prema razini obrazovanja roditelja i socioekonomskom statusu. Uzorci jezičnih interakcija djevojčica prikazani su u Tablici 1.

U ovom istraživanju, roditelji su bili svjesni društvene, emocionalne, kognitivne i ekonomske prednosti dvojezičnosti i smatrali su da je potrebno očuvati vlastiti jezik jer je on nužan za izgradnju latinoameričkog identiteta njihove djece.

Tijekom istraživanja utvrđeno je da roditelji nisu dovoljno poticali interakciju na španjolskom jeziku kod kuće pa su djevojčice više koristile engleski jezik, kojim su govorile i u vrtiću. Roditelji nisu shvaćali zašto djeca odgovaraju na engleskom jeziku, kad im se postavi pitanje na španjolskom. Nisu bili svjesni koliko su djevojčice zapravo izložene engleskom jeziku i koliko se njime koriste u vrtiću, a nakon toga i kod kuće. Nadalje, roditelji nisu dovoljno poticali upotrebu španjolskog jer su se više brinuli hoće li djevojčice naučiti engleski jezik zbog čega su više govorile engleskim jezikom, ali su razumjele i španjolski.

Tablica 1

Primjeri jezičnih interakcija u trima obiteljima (Rodriguez, 2015, str. 183)

| | Language Used in the Three Families | Language Used with the Three Participants | Language Used by the Three Participants |
|-----------------|---|--|--|
| Josefina Cortés | <ul style="list-style-type: none"> Spanish was the language used in everyday conversation among the four members of the family. The family watched TV in both English and Spanish. | <ul style="list-style-type: none"> At home she was addressed in Spanish. She watched cartoons in English 3 hours a day, mostly alone. At age 2½ she went to a daycare where she was addressed in English at her mother's request. At home English was used to teach Josefina the numbers, letters, greetings, and manners. | <ul style="list-style-type: none"> At age 3 years 6 months Josefina understood English and Spanish. She initiated most of her conversations in English and spoke in Spanish only when prompted. She could say some letters, shapes, and colors only in English, and some numbers in English and Spanish. |
| Kayla Jiménez | <ul style="list-style-type: none"> English was the language used in everyday conversations at home. Spanish was the language used in the great-grandmother's home; she has been caring for Kayla since she was 10 months old. Mother watched the news in Spanish and talked to her daughters in Spanish to reprimand and comfort them. | <ul style="list-style-type: none"> She was addressed in Spanish at her great-grandmother's home where she spent about 8 hours a day. She watched TV mostly in English, but her great-grandmother watched TV only in Spanish. Kayla watched <i>Dora the Explorer</i> in Spanish on Saturdays. | <ul style="list-style-type: none"> At age 3 years 6 months Kayla understood English and Spanish but spoke mostly English and only a few words in Spanish. |
| Thais Velázquez | <ul style="list-style-type: none"> Spanish was the language used in everyday conversation among the four members of the family. Mrs. Velázquez watched TV in Spanish most of the time. Thais' siblings talked to each other mostly in English. | <ul style="list-style-type: none"> Until the age of 3, Thais was addressed in Spanish by all members of her family, the extended family, and friends. After age 3 her brothers addressed her in English often. Thais watched some English TV programs since age 2. Since age 4 she mostly watched TV programs in English. | <ul style="list-style-type: none"> At 3 years of age Thais understood English but spoke Spanish and a few words in English. At age 5 she started school and was placed in a monolingual English classroom because she passed the Language Assessment Battery that the Department of Education administered to all Latino children who speak Spanish at home. |

Prema tome, može se zaključiti da je dvojezičnost pomogla djevojčicama u interakciji sa sugovornicima. Iako su na kraju istraživanja ipak više govorile engleskim, a ne španjolskim jezikom, poznavanje engleskoga jezika olakšalo im je sporazumijevanje s različitim govornicima. S roditeljima su uvijek razgovarale na španjolskom, ali u komunikaciji sa svima ostalima koristile su se engleskim jezikom. Dakle, engleski je bio njihov dominantan jezik, ali važno je naglasiti da su se znale služiti s obama jezicima pravilno i izražajno. U razgovoru sa španjolskim sugovornikom, lako će se prebaciti s engleskoga na španjolski jezik i to će im uvelike olakšati interakciju i međusobno razumijevanje, a sugovornik će se osjećati prihvaćeno.

5.3. BILINGUAL CHILDREN ADAPT TO THE NEEDS OF THEIR COMMUNICATION PARTNERS, MONOLINGUALS DO NOT, Gampe, A., Wermelinger, S., i Daum, M. M.

(DVOJEZIČNA DJECA PRILAGOĐUJU SE SVOJIM SUGOVORNICIMA, A JEDNOJEZIČNA DJECA NE)

Komunikacija zahtijeva kooperativnost u interakciji s različitim sugovornicima odnosno, potrebno je prilagoditi ponašanje prema trenutnom sugovorniku. Ta prilagodba može biti postignuta promjenom jezičnih sredstava, u smislu izbora riječi, sintaktičkog oblika, dijalekta ili izgovora. Iako ove prilagodbe u interakciji nisu nužno neophodne, one ipak pojednostavnjuju međusobno razumijevanje i smanjuju vjerojatnost pogreške u komunikaciji.

U istraživanju koje su proveli Gampe, Wermelinger, i Daum (2019) jedna skupina djece u interakciji je s partnerom koji cijeni njihovu pomoć u pronalasku dijelova slagalice, a druga je skupina u interakciji s partnerom koji samostalno želi riješiti zadatak. Kada je pomoć bila cijenjena, dijete je pokazivalo izravnu komunikaciju (rekli su sugovorniku gdje da pronade dio slagalice), a kada pomoć nije bila cijenjena, djeca su pokazivala smanjenje u izravnoj komunikaciji (otkrivali su dijelove slagalice, a da partneru nisu ništa rekli). Prethodna istraživanja pokazuju da sposobnost prilagodbe različitim interakcijskim partnerima ovisi o iskustvu u zahtjevnim komunikacijskim situacijama. Djeca koja su izložena većem broju primjera zahtjevne komunikacije pokazuju prednost u čitanju partnerove namjere i prema tome prilagođavaju svoju komunikaciju. Dvojezična djeca imaju manji vokabular u oba svoja jezika te je vjerojatnije da će pogrešno shvatiti informacije. Na temelju ovih spoznaja, autori članka istražili su razlikuju li se jednojezična i dvojezična djeca u prilagodbi interakcije s obzirom na ponašanje dvaju različitih partnera u istoj situaciji.

Ispitano je 110 djece, polovica od ukupnog broja djece bili su jednojezični govornici švicarskog njemačkog jezika, a druga polovica bili su dvojezični govornici, u dobi od tri godine. Za potrebe istraživanja korištene su tri drvene slagalice (patka, riba i slon) koje su se sastojale od četiri dijela svaka. Dijelovi slagalice bili su sakriveni na jednom od deset mjesta na stolu (u lončiću kutiji...). Djeca su uz pomoć odrasle osobe sakrila dijelove slagalice nakon čega je interakcijski partner ušao u prostoriju i pokušao naći dijelove, prvo samostalno, a zatim uz pomoć djeteta. Obje skupine djece (jednojezična i dvojezična djeca) jednako su mogle pomagati partnerima i navoditi ih jednako informativno gdje mogu pronaći dijelove slagalice. Svaki od dvoje partnera drugačije je reagirao na djetetove upute te je dijete prema

tome trebalo prilagoditi svoje ponašanje. Naime, jedan je partner rado prihvatio pomoć i iskazao zahvalnost, dok je drugi partner izrazito naglašavao da ne želi pomoć. Dvojezična djeca selektivnije su prilagodila svoju razinu izravne komunikacije prema potrebama njihovih trenutnih interakcijskih partnera. Rezultati istraživanja pokazuju da djeca razumiju komunikativne potrebe svojih partnera i da su koristili pravilan obrazac kako bi im pomogli. Međutim, prilagodba komunikacije bila je vidljiva samo kod dvojezične djece. Ova se dvojezična prednost može pripisati razlikama u komunikacijskim iskustvima i stilovima između jednojezične i dvojezične djece. Komunikacijske situacije u kojima sudjeluju dvojezična djeca, bilo da komuniciraju s jedno- ili dvojezičnim sugovornicima, zahtjevnije su od onih kojima su izloženi jednojezični govornici. Osim toga, dvojezična djeca iz ovog istraživanja, istovremeno s usvajanjem dvaju jezika, uče i o dvije različite kulture.

5.4. CODE-SWITCHING AS A MARKER OF LINGUISTIC COMPETENCE IN BILINGUAL CHILDREN, Yow, W. Q., Tan, J. S. H. i Flynn, S.

(PREBACIVANJE KODOVA KAO POKAZATELJ JEZIČNE KOMPETENCIJE DVOJEZIČNE DJECE)

Prebacivanje kodova učestala je pojava kojom se dvojezični govornici koriste. Kada kažemo da dvojezične osobe primjenjuju prebacivanje kodova, to znači da one istovremeno u govoru upotrebljavaju riječi iz dvaju jezika. Prebacivanje kodova uglavnom je proučavano kod odraslih dvojezičnih osoba, ali ne i kod djece. U istraživanjima ove pojave kod odraslih utvrđeno je da složenost prebacivanja kodova otkriva znanje i uporabu gramatike obaju jezika. Međutim, pojavile su se i rasprave o djetetovom prebacivanju kodova i što ono govori o djetetovoj jezičnoj kompetenciji. Autorice Yow, Tan i Flynn istraživale su prebacivanje kodova kod djece te njihovu jezičnu kompetenciju u ranoj i predškolskoj dobi. Ispitanici u ovome istraživanju bila su dvojezična djeca (engleski i mandarinski) u dobi od pet do sedam godina koja pohađaju dvije privatne predškolske ustanove. Prije provedbe istraživanja koje je uključivalo promatranje djece, roditelji su ispunili upitnik o demografskim podacima o djeci (spol, prvi jezik koji je dijete usvojilo, koliko se njime dnevno koristi i slično). Djeca su promatrana 3 sata svaki dan, tijekom pet dana, u različitim situacijama, npr. za vrijeme jela, slobodne igre i organiziranih aktivnosti. Za vrijeme istraživanja djeca su bila podijeljena u dvije skupine, a svaku je skupinu pratilo i snimalo dvoje istraživača. Nakon promatranja,

individualno je testiran dječji receptivni vokabular primjenom *Peabody Picture Vocabulary* testa.

Dječji govor snimljen tijekom promatranih sesija transkribirali su i analizirali stručnjaci. Izrazi kao „uh“, „oh“, „ah“ bili su izbačeni jer se mogu koristiti i na engleskom i na mandarinskom jeziku. Učitelji nisu poticali niti obeshrabivali prebacivanje kodova kod djece, iako su se trudili govoriti samo jednim jezikom. Unatoč nižim jezičnim sposobnostima na mandarinskom u usporedbi s engleskim, rezultati pokazuju da je broj prebačenih kodova pozitivno korelirao s mandarinskim jezikom. Rezultati pokazuju da prebacivanje kodova kod dvojezične djece ne signalizira jezičnu nesposobnost već je pozitivno povezano s jezičnom kompetencijom. Djeca prebacuju kodove kako bi se mogla koristiti obama jezicima i kako bi poboljšala kompetencije u jeziku u kojemu su slabiji koristeći gramatičku strukturu koju su usvojili na svom dominantnijem jeziku.

Rezultati istraživanja opisanoga u članku pokazuju da se dvojezična djeca u komunikaciji lako prebacuju iz jezika u jezik. Čine to kada ne znaju pojedinu riječ ili izraz, zato što smatraju da će se točnije ili uspješnije izraziti u drugom jeziku, da uspostave bliski odnos sa sugovornikom i slično. Prebacivanje kodova omogućuje djeci da jačaju slabiji jezik, njegovu gramatičku strukturu i vokabular, ali im i pomaže u interakciji s drugom djecom, olakšava sporazumijevanje, pomaže im da razumiju sugovornika i pomognu mu ako ima neki problem. Stoga autorice zaključuju da prebacivanje kodova kod dvojezične djece ne signalizira jezičnu nesposobnost već se naprotiv radi o pozitivnoj pojavi.

5.5. PRESCHOOL PREDICTORS OF KINDERGARTEN LANGUAGE OUTCOMES, Walk, A., Matsuo, H. i Giovanoni, A. (PREDIKTORI JEZIČNOGA RAZVOJA U PREDŠKOLSKOJ DOBI)

Pitanje vezano uz usvajanje drugoga jezika, a o kojemu se raspravlja dugi niz godina učinak je ranoga izlaganja većem broju jezika. Ovo pitanje dobiva na značaju u obrazovnoj praksi razvojem globalizacije, pri čemu su i djeca od najranije dobi sve više izložena većem broju jezika. Izlaganje jeziku posebno je važno kada se bira najbolje jezično okruženje za djetetov akademski uspjeh. U ne tako dalekoj prošlosti, smatralo se da izloženost većem broju jezika ometa akademski uspjeh stvaranjem konfuzije kod djeteta. Međutim, istraživanja u posljednjih nekoliko desetljeća, pokazala su da višejezična djeca pokazuju bolji uspjeh u

mnogim područjima. Na primjer, prema Kovacs i Mehler (2009), dojenčad koja su bila izložena većem broju jezika pokazala su pojačanu kognitivnu kontrolu prije razvoja govora. Društveno okruženje također je značajan čimbenik za razvoj jezika, s obzirom da je jezik interaktivan proces (Walk, Matsuo, i Giovanoni, 2015).

Proučavanjem literature, dolazi se do zaključka da postoje najmanje dva važna doprinosa jezičnom razvoju - kognitivni i društveni. Kognitivni, jer je važno da djeca posjeduju kognitivnu sposobnost za raščlanjivanje ulaznih informacija kako bi shvatili zvukove iz svoje okoline. Ove se kognitivne vještine mogu mjeriti u motoričkim sposobnostima, kako finim, tako i grubim. Društveni je doprinos važan jer djeca trebaju biti izložena socijalnom okruženju koje je prikladno za socijalno oponašanje i učenje jezika te se treba proučavati kako na individualnoj, tako i na društvenoj razini. Ovi prediktori jezičnoga razvoja nikada nisu proučavani zajedno i nikad nisu sagledani kod djece koja u drugačijim uvjetima uče ili usvajaju jezik. Cilj je istraživanja koje su proveli Walk, Matsuo i Giovanoni bio sustavno ispitati učinke motoričkih sposobnosti i socijalnog okruženja na učenje jezika.

U istraživanju je sudjelovalo 654 djece, od kojih je 120 bilo dvojezično, a 534 jednojezično. Promatrani su tijekom jesenskog semestra u svojim grupama. Radi se o djeci u Pre-K grupi (djeca u „*pre-kindergarten*“ grupi imaju obično 4 ili 5 godina). Proučavala se razina djetetova angažmana u različitim jednostavnim kognitivnim aktivnostima, kao i njihova interakcija s odgojiteljem ili drugom odraslom osobom u grupi. Također, odgojitelji su ocijenili djetetove socijalne vještine pomoću upitnika. Posljednja upotrijebljena mjera bila je ljestvica usmenog i pismenog izražavanja (eng. *OWLS*) koja se koristila za procjenu djetetove sposobnosti da koristi i razumije govoreni engleski jezik.

Provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize i dvije analize puta (eng. *path analysis*), od kojih je svaka provedena i na jednojezičnoj i na dvojezičnoj djeci. U hijerarhijskim regresijskim analizama testirana su četiri modela koji predviđaju dječje bodove na *OWLS* testu u vrtiću. Prvi model uključivao je demografske varijable (npr. spol djeteta, obiteljski prihod, stupanj obrazovanja majke), drugi model je uključivao osnovne kognitivne čimbenike opažene tijekom procjene (vrijeme koje je dijete provelo bavljenjem finim i grubim motoričkim aktivnostima i sudjelujući u pisano/zvučnim aktivnostima). Treći model obuhvaćao je varijable koje se odnose na odnos odgojitelj-dijete (količina jednostavne ili rutinske interakcije koje je dijete imalo s odraslom osobom u grupi, vrijeme koje je odgojitelj proveo s djetetom u didaktičkim aktivnostima, na drugom jeziku i sl.). Četvrti model uključivao je specifične osobine djeteta koje mogu utjecati na vrijeme koje će ono provesti

družeci se s drugim ljudima (uključujući i ocjene odgojitelja o djetetovim kompetencijama, asertivnosti i vršnjačkim društvenim vještinama). Cilj analize puta bio je daljnje istraživanje odnosa između društvenih varijabli prisutnih u modelima 3 i 4. Pretpostavljalo se da majčino obrazovanje i obiteljski prihod imaju utjecaj na ocjenu djece od strane odgojitelja.

Jednojezičnoj je djeci odgovarao svaki od četiri testirana modela hijerarhijske regresijske analize, dok je dvojezičnoj djeci svaki od modela odgovarao djelomično. Model 2 nije pridonio *OWLS* rezultatima. Međutim, modeli 3 i 4 pokazuju značajnu promjenu. Količina jednostavne i rutinske interakcije s odraslima pozitivno je djelovala na *OWLS* rezultate. Oba skupa rezultata impliciraju važnost socijalne interakcije tijekom jezičnoga razvoja u ranoj i predškolskoj dobi. Dok je za jednojezičnu djecu jezik usko povezan s individualnim osobinama koje ukazuju na razvijene socijalne vještine, uspjeh dvojezične djece ovisio je o iskustvu s odraslim osobama. Analiza članka pokazuje važnost društvene interakcije za jednojezičnu, ali i za dvojezičnu djecu. Za jednojezičnu su djecu karakteristike osobnosti koje im omogućuju da se slobodnije upuštaju u jezične interakcije bile predvidljive, dok je za dvojezičnu djecu najvažnija bila interakcija s odraslima u grupi. Oba su eksperimenta pokazala da je jednostavna interakcija s odraslima pozitivno predvidjela *OWLS* rezultate, bez obzira na djetetov jezični status. Ovo istraživanje pokazuje važan odnos između angažmana odraslih i jezičnih ishoda za svu djecu, bez obzira na njihovo jezično iskustvo.

ZAKLJUČAK

Prednosti dvojezičnosti uistinu su značajne. Neke se odnose na lakšu prilagodbu sugovornicima i njihovom govoru, dok su druge vezane uz razumijevanje različitih potreba ljudi. Djeca se često obama jezicima koriste kao izvorni govornici jer su im izloženi od najranije dobi. Naravno, da bi se dvojezičnost održala i nakon treće godine, treba se koristiti obama jezicima u interakciji s ljudima. Djeca se uglavnom bez problema prebacuju s jednoga jezika na drugi, ovisno o sugovorniku. To im uvelike pomaže i u socijalizaciji jer mogu lakše upoznati djecu koja su im zanimljiva, mogu upoznati više djece i razumjeti ih. Istraživanja pokazuju da dvojezična djeca u odrasloj dobi postižu bolje rezultate na testovima, lakše im je sagledati situaciju iz perspektive druge osobe i brže se prilagođavaju. Zahvaljujući brojnim istraživanjima, poznato je da dvojezičnost dobro utječe na kognitivni razvoj. Iako postoje

poneki nedostaci vezani uz dvojezičnost, kao na primjer činjenica da dvojezična djeca imaju manji vokabular (iako je tomu tako zato što dvojezična djeca znaju riječi iz dvaju jezika koje zbirno čine skoro jednako velik vokabular kao kod jednojezične djece), prednosti su ipak brojnije. Pregled i analiza članka potvrdili su prednosti dvojezičnosti u socijalnom kontekstu te prednosti dvojezičnosti općenito.

LITERATURA

Baker, C. (2001). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Great Britain: Biddles Ltd.

Bialystok, E. (2008). Bilingualism: The good, the bad, and the indifferent. *Bilingualism: Language and Cognition*, 12(1), 2009, 3–11.

Bialystok, E., & Senman, L. (2004). Executive processes in appearance-reality tasks: The role of inhibition of attention and symbolic representation. *Child Development*, 75(2), 562–579.

Bialystok, E. (2011). Intervju. Bilingual brains are more healthy. *The guardian*, 12.6.2011. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/technology/2011/jun/12/ellen-bialystok-bilingual-brains-more-healthy> (13.9.2019.)

- Bilić, A., Vrljić, Z. (2016). *Dvojezični odgoj kod djece*. Trudnoća.hr na adresi <https://www.trudnoća.hr/vrtic/razvoj-djeteta/dvojezicni-odgoj-kod-djece/> (27.8.2019.)
- Byers-Heinlein, K., Lew-Williams, C. (2013). Bilingualism in the Early Years: What the Science Says. *Learn Landsc.*, 7(1), 95-112.
- Byram, M., Hu, A. (2013). *Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning*. New York: Routledge
- Espinosa, L. M. (2015). Challenges and Benefits of Early Bilingualism in the United States' Context. *Global Education Review*, 2(1), 40-53.
- Gampe, A., Wermelinger, S., Daum, M. M. (2019). Bilingual Children Adapt to the Needs of Their Communication Partners, Monolinguals Do Not. *Child Development*, 90(1), 98-107.
- Goetz, P. J. (2003). The effects of bilingualism on theory of mind development. *Bilingualism: Language and Cognition*, 6(1), 1–15.
- Jelaska, Z., Blagus, V., Bošnjak, M., Cvikić, L., Hržica, G., Kusin, I., Novak-Milić, J., Opačić, N. (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Johnson, K. Johnson, H. (1999). *Encyclopedic Dictionary of Applied Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Kovács, Á. M., Mehler, J. (2009). Cognitive gains in 7-month-old bilingual infants. *PNAS*, 106(16), 6556-6560.
- Logoterapia na adresi <http://logoterapia.hr/dijagnostika-i-terapija/dvojezicnost/> (30.7.2019.)
- Medved Krajnović, M. (2005). Dynamism of Successive Childhood Bilingualism. *SRAZ*, L, 25-38.
- Myers- Scotton, C. (2006). *Multiple Voices. An Introduction to Bilingualism*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Prebeg-Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rodriguez, M. V. (2015). Families and Educators Supporting Bilingualism in Early Childhood. *School Community Journal*, 25(2), 177-194.
- Walk, A., Matsuo, H, Giovanoni, A. (2015). Preschool Predictors of Kindergarten Language Outcomes. *The IAFOR Journal of Education*, 3(1), 131-149.

Yow, W. Q., Tan, J. S. H., Flynn, S. (2018). Code-switching as a Marker of Linguistic Competence in Bilingual Children. *Bilingualism: Language and Cognition*, 21(5), 1075-1090.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Kojom ja, Marta Klafurić, izjavljujem da sam završni rad pod nazivom *Analiza tekstova na engleskom jeziku o dvojezičnosti djece rane i predškolske dobi* izradila sama, uz mentorstvo doc. dr. sc. Alenke Mikulec.
